

וכדי שלא יבואו בה לידי תקלה.

ואם פירות או כסות וכלים הם: ירקבו.

ואם מעות וכלי מתכות הם, יוליך אותם לים המלח, וכל זה משום תקלה.

מפרשת הברייתא את מה ששינונו: בהמה — תיעקר:

ואיזהו עיקור? נועל דלת בפניה, והיא מתה מאליה מרעב.

ומקשינו: אי הכי, דחיישינן לתקלה, בכור נמי לא ליקדש ומשום חשש תקלה!?

ותמהה הגמרא על הקושיא: וכי בכור בדידן תליא מילתא [בהקדש שלנו הדבר תלוי] עד שאתה מקשה: לא יתקדש הבכור! והרי

מרחם הוא קדוש ומאליו!?

ולכן, מפרשת הגמרא את הקושיא: הכי קאמר: יתקנו חכמים דליקנינהו לאודנייה [יקנו הבעלים את אוזן המבכרות] לגויים, כדי דלא ליקדש מעיקרא [כדי שלא יתקדש הבכור מלכתחילה], שהרי שותפות הגוי פוטרת!?

ומשינונו: אי משום תקלה, הרי אפשר נג-ב לעשות תקנה אחרת וכדרב יהודה! דאמר רב יהודה: מותר לו לאדם להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם וכשיצא לאויר העולם יתננו לכהן. ומאחר שאפשר בתקנה זו, אין מן הראוי למכור את אוזן המבכרות ולהפקיע על ידי זה את הבכורות אפילו מקדושת כהן, וכמו שמצינו לעיל [ג] ב[שרב מרי עשה כן משום תקלה, ומת כל מקנהו].⁽¹⁾

בהמה אינו אלא רשות — ראה בזה בהערות שבהקדמה לפרק זה — ניחא בפשיטות שלא עקרו חכמים כלל].

ב. כתב החזון איש [בכורות סימן כז אות ב]: ופטרו אף בעלי מומין אף על גב דהתם מצי למיכל להו לאלתר, ומשום דהוי כחוכא ואיטולא לחייב בעלי מומין ולפטור תמימים.

ועוד כתב שם: בזמן המקדש היו מעשרים אף בחוץ לארץ, אף על גב שלא היו קריבין, ולא חשו בית דין הראשונים לבטל מעשר חוץ לארץ מפני תקלה, ובית דין שאחריהם חששו. אי נמי, בזמן שנהגו בארץ לא ראו חכמים לחלק בין ארץ ישראל לחוצה לארץ, שלא יאמרו שאין מעשר בהמה בחוץ לארץ, ואף אם יעשר יאמרו שהם חולין, אבל בזמן הזה לא אתי למיטעי כל כך.

ג. כתב הרמב"ם [בכורות ו ב]: ואם עבר ועישר בזמן הזה הרי זה מעשר ויאכל במומו.

ולקמן סא א מפרשינן למה שאמרו בברייתא: יצאו שנים בעשירי — ימותו, דמיירי במעשר בזמן הזה, וימותו משום תקלה. וביארו שם התוספות: בריש פירקין מסקינן, אינו נוהג בזמן הזה משום תקלה, ומכל מקום אם עישר חל עליו שם מעשר. וכוונתם לבאר איך יתכן מעשר בזמן הזה.

והנה רש"י שם כתב: בזמן הזה, דלא סבירא ליה הא דרב הונא דאמר בריש פירקין דהאידינא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח ויתום. ולכאורה כוונת רש"י היא, דהסוגיא שם סבירא ליה כמסקנת הגמרא שהטעם משום תקלה, ואם כן, נמצא, דלפי טעמו של רב הונא אין המעשר חל אפילו בדיעבד, ואילו לפי הטעם דמשום תקלה, המעשר חל בדיעבד, וצריך ביאור הטעם. ומיהו עדיין יש מקום עיון בכונת רש"י שם.

1. [יש לעיין: מכל מקום תיקשי, למה לא תיקנו

ומקשינן: אם משום זה אין מטילים מום לפטור מן המעשר, הרי הכא נמי בככור בהמה איך אתה אומר שיטילו בהם מום, והרי מהרה יבנה בית המקדש, ובעינן בהמה להקרבה, וליכא?!

ומשינינן: הא לא קשיא, כי הרי רק בככורות מטילים מום, ועדיין אפשר בפשוטין [בהמות שאינם בכורות] להקריבן על המזבח.

ומקשינן: והרי הכא נמי — כשמטיל מום כדי להיפטור מן המעשר — עדיין אפשר בבהמות לקוחין הפטורים ממעשר, כמבואר במשנה לקמן נה ב, שמהם יקריבו על המזבח?!

ומשינינן: מכל מקום, לעשות כן בכל עדרו לפטור מן המעשר אין זה מן הראוי, שהרי ביוון דאיהו שדי ביה מומא בכולי עדריה [הוא הרי הטיל מום בכל עדרו] וגם שכיחי מומי הפסלי בקדשים, דאפילו דוקין שבעין נמי פסלי [מצויים מומין אף בשאר בהמות, שהרי אף מום קל כדוקין שבעין פוסלם מלהקריב], אם כן, נמצא דלא שכיחי בהמות להקרבה, ועל כן אמרו חכמים שלא יעשר.

שנינו במשנה: מעשר בהמה נוהג בחולין

ומקשינן: והרי הכא נמי אפשר דשדי ביה מומא מעיקרא [הרי אף במעשר יכול הוא לתת בו מום קודם שיקדש במעשר] ושוב אין לחוש לתקלה, ולמה אין מעשרים בזמן הזה כלל?!

ומשינינן: מעיקרא — קודם שהוציאם בפתח — מי ידע הי נפיק [וכי יודע הוא מי הוא זה שיצא עשירי, עד שאתה אומר לו להטיל בו מום קודם שמוציאם בפתח]?!

וכי תימא: מכל מקום אפשר בתקנה זו דמפיק ליה — לאותה בהמה שהטיל בה מום — בריש עשרה [יוציא את אותה הבהמה שהטיל בה מום בעשירי]. אף זה אי אפשר, כי:

”לא יבקר בין טוב לרע [בין תם לבעל מום]” אמר רחמנא, והיינו, שלא יגרום שיהיה העשירי תם או שיהיה בעל מום.⁽²⁾

וכי תימא: אפשר דשדי ביה מומא בכולי עדריה [יכול הוא להטיל מום בכל עדרו]. אף זה אין ראוי לעשות, כי:

מהרה יבנה בית המקדש ובעינן בהמה להקרבה, וליכא [לכשיבנה המקדש יצטרכו בהמות להקרבה ולא יהיו מצויים, כי כולם עשו מום בעדריהם].

לקמן נח ב מדכתיב “יעבור” ולא שיעברנו. והיינו ד”לא יבקר” פירושו אפילו אם אינו מעבירו בידו אלא שגורם לו לצאת ראשונה, וכגון שמעמיד אמו מבחוץ, דומיא דגמרא שם, כיון שמעדיף זו על אחרת. ויש ליישב.

וראה עוד לקמן נח ב “ונוטל [לעשירי] אחד מן האלולין [הבהמות שגולדו באלול]”, ובפירוש המיוחס לרש”י כתב שם וראה גם

חכמים שיטיל אדם מום בככור קודם שיצא לאויר העולם, וכשם שהפקעו מצות מעשר מחשש תקלה].

2. נתבאר על פי מה שפירש רש”י בחומש פסוק זה, ואולם רש”י כאן כתב: לא יבקר, משמע שהוא לא יוציאנו, אלא הוא יצא מעצמו. [וצריך ביאור: כי דרשה זו דלא יוציאנו נפקא לן

אבל לא במוקדשין! ?

ומקשינן: והרי מוקדשין פשיטא שאינו חייב לעשרם, שהרי לאו דיריה ניהו [אינם שלו], ואינו צריך לעשרם! ?

ומשנינן: הצרכה משנתנו להשמיענו שאין מעשר בהמה נוהג אפילו בקדשים קלים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר: קדשים קלים ממון בעלים הם, ואם כן, שלו הם, אלא שמכל מקום פטורים הם משום קדושתם, וכדמפרש ואזיל. דתניא:

כתיב [ויקרא ה כא] בפרשת שבועת הפקדון: "נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו", ולכך אמר הכתוב "בה" ו"בעמיתו": לרבות קדשים קלים, שאם כפר בהם ונשבע, חייב בדין שבועת הפקדון מפני שהן קדשי ה' וגם ממון בעלים, מה שאין כן בקדשי קדשים שאין הנפקד חייב בדין שבועת הפקדון אם כפר ונשבע, דברי רבי יוסי הגלילי —

ולשיטתו, אם לא שהשמיענו המשנה את פטורם מן המעשר, פלקא דעתך אמינא דליעשרו שהרי ממון בעלים הם, וקא משמע לן משנתנו שאינם חייבים במעשר.

שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי, שקדשים

קלים אליבא דרבי יוסי הגלילי שהם ממון בעלים, אכן חייבים במעשר, ומה בכך שכבר יש בהם קדושה! ?

ומשנינן: "העשירי יהיה קודש" אמר רחמנא במעשר בהמה, ולא שכבר קדוש בקדושת קדשים קודם שיצא בעשירי.⁽³⁾

ומקשה עכשיו הגמרא קושיא בהיפוך, שאדרבה מסתבר לפטור קדשים קלים מן המעשר, ואף מקרא אין צריך לזה:

טעמא דכתב רחמנא "יהיה קודש", הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת מעשר עלוייהו דקדשים קלים! ?

והרי השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילה כדמפרש ואזיל, קדושה קלה כקדושת מעשר אקדושה קלה כקדשים קלים מיבעיא! ? והרי פשיטא שאין חלה קדושת המעשר, ולמה לנו מקרא לפטורו! ?

ומפרשינן: מאי היא קדושה חמורה אקדושה קלה שאינה חלה? דתנן במסכת תמורה:

אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, אין משנין אותם מקדושה לקדושה, שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדק הבית ועל אף שהיא חמורה, ולא קדושת בדק הבית שהיא

יהיה קודש" אמר רחמנא, אם כן, אין המוקדשין נכנסים לדיר להתעשר כלל, כי כל שאין כל אחד מהם ראוי לעשירי אינו חייב במעשר. וראה סוגיית הגמרא לקמן נז א, ובמה שנתבאר שם בהערות בענין זה.

ב. במנחת חינוך [שס ח] נסתפק: אם פסולי המוקדשין שנפרדו חייבים במעשר בהמה, כי יש לומר, כיון שאינו קדוש עתה לגמרי, לא

לשון רש"י מכתב יד בסוף עמוד א שם], לא שיכוין ויוציאנו בעשירי, דהא כתיב "לא יבקר". ובתוספות שם כתבו, לא יתכן לאסור כאן משום לא יבקר, כדאסר אפוקי בעל מום בריש עשרה בריש פירוקין, וראה מה שיתבאר בהערה שם.

3. א. לכאורה הפירוש הוא: כיון ש"העשירי

קלה חלה על קדשי מזבח שיהא חייב ליתן את דמיהם לבדק הבית –

אבל מקדישין אותו, את קדשי המזבח לקדשי בדק הבית, (4) **הקדש עילוי**. כלומר, טובת ההנאה שיש לבעל הקרבן מקדושת

מזבח יכול ליתן לבדק הבית. וטובת הנאתו היא, שיכול ליטול סלע מישראל אחר, על מנת שיתננה לבן בתו כהן להקריבה שיהיה שלו הבשר והעור, ו"עילוי" הוא, שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה ונותן לגזבר. (5)

למלך [ערכין ו יב] בשם הערוך, ומה שכתב על זה המשנה למלך שם.

ג. רש"י כתב "כדאמרן בפרק עד כמה לעיל כז א". ושם לא איירי בקרבנות אלא בתרומה. וכתבו התוספות על דברי רש"י: וטובת הנאה דפרק עד כמה לא שייכא אלא בדבר הנאכל, דגבי הני קאמר לה התם.

ויש לעיין: מה לי נאכל מה לי אינו נאכל, והרי העור ניתן לכהנים שבאותו משמר, ויכול ליתן כסף כדי שיהיה העור לבן בתו כהן, ועל דרך שכתב רבינו גרשום, ראה שם.

וכתב על זה בחזון איש [בכורות סימן כז אות ב, ראהע שם]: דעתם, דטובת הנאה שיהא אדם נותן פרוטה שיתננה לבן בתו כהן להקריבה כדי שיזכה בעורה, אינו בכלל הקדש עילוי ... ואפשר, דלא חשיב להו לבני אדם ליתן כסף בשביל זה.

ד. והתוספות פירשו, על פי המבואר במשנה בערכין כח ב: מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים, אם נדר [הוא הקרבן שהחריס] נותן דמיהן, [כי הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה, נמצאת שלו היא, והוא נותן כל דמיה לכהן, (כדין חרמים הניתנים לכהנים), ואת הבהמה יקריב לנדרו, רש"י שם], ואם נדבה [שאינו חייב באחריותה אם היתה מתה, הא ודאי לא חייל החרם דלאו ידידה היא], נותן את טובתן, [כיצד: "שור זה עולה", אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה, כלומר, אדם שאינו חייב עולה, אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו, וכאותן דמים

איתמעט מ"יהיה קדוש" ולא שכבר קדוש, או אפשר, כיון שהיה פעם אחת קדוש, ילפינן "ולא שכבר קדוש", וראה עוד שם.

4. נתבאר על פי לשון רש"י שכתב: אבל מקדישין קדשי מזבח לבדק הבית, ומשמע שאין מקדישין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח אפילו הקדש עילוי. וכן הוא מפורש בתמורה לב א "קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח ... לא עשה כלום", וראה שם ברש"י שביאר טעם דין זה, ובמה שתמה עליו בשיטה מקובצת שם אות טז. וראה עוד בזה במשנה למלך ערכין ו ת, ובטהרת הקודש תחילת זבחים.

5. נתבאר על פי לשון רש"י.

א. והנה רבינו גרשום כתב בלשון אחרת: שימתין עם קרבנו עד בוא משמרו של בן בתו הכהן. והיינו משום שאין הבעלים יכולים ליחד כהן שאינו מן המשמר, שיעבור ויטול בשרה ועורה, וכן צריך לפרש ברש"י. וראה בחזון איש [מועד, קנו א] אם יכולים הבעלים ליחד כהן מסוים מן אנשי המשמר שתהיה לו עבודתה בשרה ועורה, או שאינם יכולים, וטובת ההנאה אינה אלא שיתחלק לו בין שאר אנשי המשמר.

ב. ומה שכתב רש"י, שישאל יתן את הסלע ולא הכהן עצמו, ואף לא כהן כדי שיתן לבנו, היינו משום שאסור לכהן לעשות כן, ואפילו כהן שיתן עבור כהן אחר אסור, ראה לעיל כז א. וכן ביאר רש"י עצמו בערכין כח ב ד"ה אלא אומדין, ראה שם. אך ראה מה שהביא במשנה

ואף מחרימין אותו חרמי כהנים באופן זה, ונותן אותה טובת הנאה לכהן —

הרי מבואר, שאפילו קדושה חמורה כקדושת מזבח אינה חלה על קדושת בדק הבית. וכל שכן שלא תחול קדושה קלה על קדושה קלה, ואין קדשים קלים מתקדשים בקדושת מעשר?! (6)

ומשנינו: מהו דתימא: התם — כשבא

להחיל קדושת מזבח על קדשי בדק הבית — דכל בהמה הרי לאו לעולה קיימא, ונמצא שחלה עליו קדושת בדק הבית, ושוב אין יכול להקדישו למזבח —

אבל הכא בקדושת מעשר דכל בהמה הרי למעשר קיימא, אם כן, אפשר דאף על גב דאקדשה⁽⁷⁾ לא פקע איסורא דמעשר מינה. כלומר, לא פקעה תורת מעשר מהבהמה —

יתן, שזו היא טובת הנאה שיש לו בה, שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה, ומשהפרישה יצא ידי חובתו, ומעתה אם תאבד אינו מפסיד, אלא שלא הקריב דורון לקונו, הרי שהפסיד העלאת עולה שאינו חייב, רש"י שם. וראה רמב"ם ערכין ו יב שכתב "וכל הנותן אותו שיעור יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה", ולא כרש"י שהמחריס נותן, וראה מה שכתב בזה המשנה למלך שם].

ה. ורבינו גרשום פירש: כיצד, כדתנן בערכין ... אומדין כמה אדם כהן שאינו ממשמר זה שמשמש, רוצה ליתן לבעלים בשור זה שימתין לו עד זמן משמרתו, כדי שיעלהו עולה שיזכה בעורו, וההיא טובת הנאה יתן. [ודבריו צ"ע: הרי בערכין לא שנינו טובת הנאה זו, אלא כדפירשו התוספות, וצריך תלמוד].

6. ראה חזון איש [בכורות כז ב ד"ה שם אחד קדשי מזבח] תוספת ביאור בדברי הגמרא.

7. כתב החזון איש [בכורות כז ב]: למסקנא אפשר שאין צריך לאוקמי כרבי יוסי הגלילי [משום קושיית "פשיטא"], אלא אפילו אקדשה לעולה יש מקום לומר שחייב במעשר. ואף על גב דאקדשה לא אמרינן "לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש" ואילו מכר בהמתו הלוא פטור ממעשר, ומה לי מכרו להדיוט ומה לי

מכרו לשמים [וכדאמרינן בבבא קמא עו א סברא זו לענין גנב שהקדיש, שיש לחייבו על גוף ההקדש משום מכירה, כי מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים] —

זה אינו, דכיון שיש כאן חיוב מעשר וחייל קדושה על קדושה, עדיין שארית בעלות בידו, דחוב מעשר שיורי שייר בהקדשו שלא יעכב על ידו לעשר ולקדש העשירי, ואיצטריך קרא "יהיה קודש" ולא שכבר קדוש, לאפקועי מצות מעשר ממוקדשין. [ובפשוטו דבריו צריכים ביאור: כי למה ליה להזכיר סברת מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים שבבבא קמא שם נדחית סברא זו, כמובא באות ב. ובפשוטו היה לו לדון כדמקשה הגמרא בתחילה "פשיטא" משום דלאו דידיה נינהו, וזה אינו מחמת מה לי מכרו. ומה שכתב החזון איש שיש כאן שיור בהקדש, כן נראה לכאורה ממה שכתב רש"י בד"ה מהו דתימא: "הילכך כי אקדשה לבדק הבית שפיר אקדשה, וגמרה וחיילא עליה קדושת בדק הבית", הרי משמע שבמעשר אינו כן, ולא חלה לגמרי הקדושה].

ובמנחת חינוך [שס ח] שנסתפק — כמבואר בהערה לעיל — בדין פסולי המוקדשין שנפרו אם חייבים הם במעשר, הוסיף: לכאורה בקדשי קדשים כיון דאקדשה נפטר משום לקוח, מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים, ולא מהני מה שפדה אחר כך, דכל שהיה פעם לקוח נפטר

ומתעשרין מזה על זה. שהיה בדין: ומה אם החדש והישן שאינן כלאים זה בזה, אינם מתעשרין מזה על זה, כבשים ועזים שהן כלאים זה בזה, אינו דין שלא יהו מתעשרין מזה על זה, תלמוד לומר: "וּכְלֵל מֵעֵשֶׂר בְּקָרְךָ" וצאן, משמע: כל הצאן אחד:

ומקשינן: ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה, מקל וחומר:

ומה כבשים ועזים שהם כלאים זה בזה, מכל מקום מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאינן כלאים זה בזה, אינו דין שיתעשרו

ולמאי נפקא מינה אם חיילא קדושת מעשר על השלמים או לא, והרי כיון שבלאו הכי קדוש הוא, מה יוסיף תת הקדושה הנוספת שאינה חמורה מן הקודמת לה — (8)

למיקם עליה ב"לא יגאל" וב"לא ימכר", [לאוסרו בפדיון ובמכירה] — (9)

קא משמע לן: "יהיה קודש" ולא שכבר קודש.

שנינו במשנה: ונחה בבקר ובצאן, ואין מתעשרין מזה על זה, כבשים ובעזים

קדושת מעשר עלה, ויש כאן מצות הקרבת מעשר, וממילא יש כאן חיוב לעשורי, אלא נקטו בגמרא מילי דנפקותא למעשה ב"לא ימכר ולא יגאל", דבזה מתפרש טפי דקרבן מעשר קמן. והביא דוגמא לזה מזבחים ט א. [וראה דבריו בכל הדיבור הנזכר].

ב. ראה במנחת חינוך שם, שכתב על פי דברי הגמרא לפשוט ספיקו אם פסולי המוקדשין פטורין, שהרי נראה משאלת הגמרא, שאם אין המעשר מוסיף קדושה אין זה מעשר ופטור, [ראה הערה לעיל משמו, ומה שהערנו בדבריו]. ואם כן, בפסולי המוקדשין שנפדו אחר שהוממו, שאסורים הם בגיזה ועבודה גם קודם שיחול עליהם קדושת מעשר, אם כן, מאי מוסיף המעשר, דמעשר בעל מום גם כן אסור בגיזה ועבודה וכל שונהג בפסולי המוקדשין נוהג בו, אם כן, אין המעשר מוסיף כיון שהוא בעל מום, ולא יתכן לומר שמוסיף קדושה לענין לא ימכר ולא יגאל, דזה שייך רק בתמימים, אבל מעשר בעל מום מותר למוכרו מן התורה, רק מדרבנן אסור, אם כן, מן התורה לא נוספה קדושה כלל.

9. א. במעשר בהמה נאמר [ויקרא כז לג]: "לא יגאל", ובחרמים [ויקרא כז כח] נאמר "לא ימכר

לעולם, אך אפשר אף בקדשי קדשים לא נקרא לקוח, עיין בבא קמא עו א "מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן", והיינו דמבואר שם נגד הסברא "מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים" משום סברא זו. וראה שם בתוספות, שהגדר הוא משום שעדיין מיקרו על שם הבעלים, והגר"ח ביאר, שהקדש קדושת הגוף אינו יוצא מרשות הבעלים].

8. לכאורה תמוה: הרי אף אם אין נפקא מינה בתוספת הקדושה מכל מקום מחוייב הוא לעשר, וזה הוא הנפקא מינה אם חלה קדושת מעשר או שאינה חלה?! [ומיהו, אם מצות מעשר בהמה אינה חובה אלא רשות — ראה בזה בהקדמת פרק זה — ניחא בפשיטות דברי הגמרא].

ובמנחת חינוך [שס ח] כתב, דסברת הש"ס היא, כיון דלא חל קדושת מעשר ממילא פטור מטעם זה, או דהאמת משני, דמעשר חמור וחל מחמת לא ימכר. [לכאורה כך היה לו לומר, אם לא היה חל קדושת מעשר ממילא היה הדין שפטור, אך משום דמעשר חמור וחל מחמת "לא ימכר", לכן חייב הוא במעשר].

ובחזון איש [בכורות כז ב סד"ה נ"ג ב] כתב: הוי מצי למימר דחייב לעשורי, דחייל

מזה על זה?!?

יעשרו מזה על זה, כי לימא:

מקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא, [וכדילפינן לקמן בהמשך העמוד], אף מעשר בהמה ממין על שאינו מינו לא!?

ומשנינן: הרי רבי רחמנא "וצאן", וכמבואר במשנה שמכאן ילפינן שכל הצאן אחד.

ומקשינן: אי הכי, חדש וישן נמי יעשרו מזה על זה, כי כל הצאן אחד!?

ומשנינן: הא מאידך גיסא כתיב "עשר תעשר", והוקשו המעשרות זו לזו.

תלמוד לומר [דברים יד כב]: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך, היוצא השדה שנה שנה", בשתי מעשרות הכתוב מדבר: אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, (10) ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, כדי ללמד:

מה מעשר דגן, מחדש [שהביא שלישי גידולו אחר אחד בתשרי] על הישן [שהביא שלישי גידולו קודם אחד בתשרי] לא מעשרין, שהרי זה הוא מה שאמרה תורה "היוצא השדה שנה שנה", אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא מעשרים. (11)

ומקשינן: אי הכי, אף כבשים ועזים נמי לא

שנה שנה". והביא דבריו גם החינוך במצוה שס, ופירש את כוונתו שבדיעבד חל המעשר.

ובחזון איש [בכורות כז ג] כתב על דברי הרמב"ם: מדברי רבינו מבואר, דמעיקר הדין אינו חל דיעבד, וכן הדין נותן, כיון דתנן ליה במתניתין ויליף לה בגמרא מהיקישא, אין כאן מקום לחלק בין לכתחילה לדיעבד, דכיון שאין מעשרין מזה על זה ממילא לא חייל, וכמו בדגן מן החדש על הישן, [והביא לזה ראיות], אלא אחרי שאין הדבר מפורש בקרא, יש להחמיר משום חומרת קדשים, ולא להקריב שהרי זה קולא ולא חומרא [שאינן מביאין חולין בעזרה], אלא שאין שוחטין אותו לא במקדש ולא במדינה עד שיומם, ומכל מקום צריך תלמוד מה ראה רבינו לומר כן. ובחינוך פירש דברי הרמב"ם דמן התורה חייל דיעבד, והוא תימא. [ומיהו הרבה אחרונים נקטו בכיבור דברי הרמב"ם, שהמעשר חל בדיעבד].

ובטורי אבן באבני מלואים בתחילת מסכת ראש השנה הקשה: הרי מבואר שם במשנה "ארבעה ראשי שנים הן ... באחד באלול ראש

ולא יגאל", ומה שהזכירה הגמרא כאן את הלאוים שבחורמים, ראה סוגיית הגמרא לעיל לב. ב. ראה בחזון איש הנזכר בהערה לעיל, בכל דבריו באותו דיבור.

10. בחזון איש [בכורות כז ג] כתב, דמכאן משמע שמעשר בהמה מצוה חיובית היא כמו מעשר דגן, ראה בזה בהקדמה לפרק זה. [ויש להוסיף בזה, שבעיקר מצות מעשר בהמה לא נאמר "עשר תעשר" אלא "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה", ומשמע כשתעשר יהיה העשירי קודש אבל לא נזכר חיוב, אך מפסוק זה משמע חיוב, שהרי על שתי מעשרות אמר הכתוב "עשר תעשר"].

11. א. [יש לעיין: למה לי היקש, והרי "שנה שנה" על שתי המעשרות נאמר!?!].

ב. כתב הרמב"ם [בכורות ז ה]: "יראה לי, שאם עישר בהמה משנה על שנה הרי זה מעשר מפני חומרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש, [אלא מהיקש] שיהיה

יח יב]: "כל חלב יצהר [שמן], וכל חלב תירוש [יין] ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים", אמרה תורה: תן חלב [חלק מובחר לתרומה] לזה, וחלב לזה. כלומר, אל תפריש מזה על זה, אלא מכל מין תרים את חלבו ממנו.

שואלת הגמרא: **אשכחן** [הרי למדנו] **תירוש** א-ד ו**יצהר** שאין תורמים מזה על זה שהרי חילקה תורה חלב לזה וחלב לזה, ואשכחן נמי יצהר ודגן שנתנה תורה חלב לזה וחלב לזה, (1) אבל **תירוש ודגן**, או **דגן ודגן** [כגון חטים ושעורים] שלא חילקתם התורה, וכללה את כולם ב"חלב" אחד, **מנין** שאין תורמים מזה על זה?

ומבארת הגמרא שהוא נלמד מקל וחומר:

ומה **תירוש ויצהר** [זרעי גפנים וזרעי זיתים] **שאינן כלאים זה בזה**, (2) מכל מקום אין מתעשרין מזה על זה, **תירוש ודגן** או **דגן**

ומקשינן: **ומה ראית למעט מן ההיקש חדש על ישן, ולרבות מ"וצאן"** מין על שאינו מינו, הרי יש לומר בהיפוך!?

אמר רבא: אמר קרא באותו כתוב של ההיקש "עשר תעשר את כל מעשר תבואתך היוצא השדה **שנה שנה**", הרי למדנו: **לשנה הקשתי, ולא לדבר אחר**.

תנן התם:

אין תורמין [וכן אין מעשרין] **ממין על שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה**.

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי?**

אמר פירש רבי אמי אמר רבי ינאי, ואמרי לה: אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש:

משום דכתיב בפרשת מתנות כהונה [במדבר

וראה מה שיתבאר עוד לפי שיטת הרמב"ם, בהערות על המשנה לקמן נו ב.

1. על פי רבינו גרשום, ומדבריו נראה שגרס בגמרא "אשכחן תירוש ויצהר, דגן ויצהר".

2. פירש בראשית בכורים על פי המבואר ברמב"ם [כלאים א ה]: כלאי האילנות הרי הם בכלל מה שנאמר "שדך לא תזרע כלאים", כיצד המרכיב אילן באילן ... הרי זה לוקה מן התורה ... ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד, וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזרען כאחד, שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד. ומקורו מירושלמי כמבואר בכסף משנה שם. וכוונת הגמרא: אין זרעי תירוש ודגן כלאים זה בזה. ועמד על לשון רש"י שכתב: גפנים וזיתים אינן

השנה למעשר בהמה", ומבואר שם בגמרא דף ז, שלא שנה התנא "באחד בניסן ראש השנה לתרומת שקלים" [כלומר, להביא קרבנות ציבור מן התרומה החדשה], משום "דקתני אם הביא יצא לא פסיקא ליה". ולשיטת הרמב"ם שאף ראש השנה למעשר בהמה אינו אלא לכתחילה, למה שנה התנא ראש השנה של מעשר בהמה. וראה מה שתיירץ. ולשיטת החזון איש אין מקום לקושייתו.

ובאור שמח [בהוספות להלכות בכורות שנדפסו בסוף סדר זמנים] כתב, שלא אמר הרמב"ם אלא לעשר משנה זו על של חברתה, אבל לצרף משנה זו לשנה אחרת לא אמר הרמב"ם, ומתיישבת קושיית הטורי אבן. **ובחזון איש** שם כתב: ויש לעיין: אם גם באין לו רק חמש חדשים וחמש ישנים החמיר הרמב"ם.